

قرارداد انتقال تکنولوژی

«ماهیت، شرایط تشکیل و آثار»

به انضمام قرارداد نمونه

نخاست

دکتر محمد احسنی فروز

چاپ
۱۳۸۵

سرشناسه	: احسنی فروز، محمد، ۱۳۳۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: قرارداد انتقال تکنولوژی «ماهیت، شرایط تشکیل و آثار» / تألیف محمد احسنی فروز.
مشخصات نشر	: تهران: دادگستر، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۳۶۰ ص.
شابک	: ۶-۸۱-۲۶۲۶-۹۶۲-۹۷۸-۹۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: تکنولوژی — انتقال — قراردادها
موضوع	: تکنولوژی — انتقال — قوانین و مقررات
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۰ ق ۳ الف / ۱۵۳۰ K
رده بندی دیویی	: ۳۳۳/۰۷۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۲۰۷۵۹۷

قرارداد انتقال تکنولوژی

«ماهیت، شرایط تشکیل و آثار»

تألیف: دکتر محمد احسنی فروز

ناشر: مؤسسه انتشارات دادگستر

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۰

شمار: ۱۵۰۰ نسخه

قیمت: ۹۰۰۰ تومان

شابک: ۶-۸۱-۲۶۲۶-۹۶۲-۹۷۸

دفتر مرکزی انتشارات: تهران، میدان حضرت ولی عصر (عج)، بلوار کشاورز،

ابتدای خیابان فلسطین، کوچه شهید ذاکری، بن بست سوم، پلاک ۶

تلفن ۸۸۹۰۴۴۶۵ فکس ۸۸۹۱۰۳۳۳

فهرست مطالب

مقدمه	۱۳
-------	----

فصل اول

مفاهیم، تعاریف و روشهای قراردادی رایج و ماهیت قرارداد انتقال فناوری

۱-۱ مفاهیم و تعاریف	۱۹
۱-۱-۱ دانش چگونگی (Know-How)	۲۱
۱-۱-۱-۱ معنی اصطلاحی و تعریف دانش چگونگی	۲۲
۱-۱-۱-۱-۱ معنی اصطلاحی (واژه‌شناسی)	۲۲
۱-۱-۱-۱-۲ چیستی و تعریف	۲۸
۱-۱-۱-۲ انواع دانش چگونگی	۳۰
۱-۱-۱-۲-۱ از جهت نوع نگهداری و اعمال مالکیت	۳۰
۱-۱-۱-۲-۲ از جهت ارتباط با محصول، فرآیند و طرح صنعتی	۳۳
۱-۱-۱-۳ ارتباط دانش چگونگی با فناوری	۳۴
۱-۱-۲ اختراع	۳۶
۱-۲-۱ تعریف اختراع	۳۷
۱-۲-۱-۱ در لغت (واژه‌شناسی)	۳۷
۱-۲-۱-۲ در قوانین و مقررات	۳۷
۱-۲-۲ ارتباط اختراع با دانش چگونگی و فناوری	۳۹
۱-۳ اسرار تجاری (Tradeseecrets)	۴۰
۱-۳-۱ چیستی و شمول و ارتباط اسرار تجاری با دانش چگونگی	۴۱
۱-۳-۱-۱ چیستی در نظر متخصصین	۴۲
۱-۳-۱-۲ چیستی و تعریف در قوانین	۴۵

- ۱-۳-۱-۳ شمول سر تجاری و ارتباط آن با دانش چگونگی و فناوری. ۴۷
- ۱-۳-۱-۲ رابطه سر تجاری با حقوق مالکیت فکری و نحوه حمایت قانون از آن. ۵۰
- ۱-۳-۱-۲ دلایل مکمل و متمم نظام ثبت اختراع بودن اسرار تجاری. ۵۳
- ۱-۳-۱-۲ وجوه تمایز اسرار تجاری با مالکیت صنعتی و مالکیت ادبی و هنری. ۵۵
- ۱-۴-۱-۱ تعریف فناوری، مفهوم و ماهیت انتقال آن و رابطه اش با مالکیت فکری. ۵۷
- ۱-۴-۱-۱ تعریف فناوری (تکنولوژی) در لغت و نظر متخصصین. ۵۸
- ۱-۴-۱-۱ در لغت (واژه شناسی). ۵۹
- ۱-۴-۱-۲ در نظر متخصصین و قانون. ۶۲
- ۱-۴-۱-۲ تعریف پیشنهادی. ۶۶
- ۱-۴-۱-۲ مفهوم و ماهیت انتقال فناوری. ۶۹
- ۱-۴-۱-۲ انتقال فناوری از نظر حقوقی. ۶۹
- ۱-۴-۱-۲ فناوری و انواع اموال. ۷۲
- ۱-۴-۱-۳ آن چه در انتقال فناوری، منتقل می گردد. ۷۵
- ۱-۴-۱-۴ منظور از انتقال فناوری. ۷۷
- ۱-۴-۱-۳ رابطه فناوری با حقوق مالکیت فکری. ۸۱
- ۲-۱ روشهای قراردادی رایج انتقال فناوری. ۸۱
- ۱-۲-۱ عناوین و تعریف قراردادها. ۸۳
- ۱-۲-۱ قرارداد لیسانس. ۸۴
- ۱-۲-۱ قرارداد فرانسیز یا اعطاء امتیاز. ۸۷
- ۱-۲-۱ قرارداد سرمایه گذاری مشترک (Joint Venture). ۹۱
- ۱-۲-۱ قرارداد کلید در دست (Turn Key). ۹۳
- ۲-۲-۱ موضوع قراردادها. ۹۶
- ۱-۲-۱ در قرارداد مجوز بهره برداری. ۹۹
- ۲-۲-۱ در قرارداد فرانسیز. ۱۰۰

فهرست مطالب □ ۷

۱۰۱.....	۳-۲-۲-۱ در قرارداد سرمایه‌گذاری مشترک.....
۱۰۳.....	۴-۲-۲-۱ در قرارداد کلید در دست.....
۱۰۵.....	۳-۲-۱ اقتضاء ذات و هدف اصلی از انعقاد قراردادها.....
۱۰۷.....	۱-۳-۲-۱ اقتضاء ذات و هدف اصلی در قرارداد مجوز بهره‌برداری.....
۱۰۸.....	۲-۳-۲-۱ اقتضاء ذات و هدف اصلی در سایر قراردادها.....
۱۰۹.....	۴-۲-۱ ویژگی‌های قراردادها.....
۱۰۹.....	۱-۴-۲-۱ ویژگی‌های قرارداد مجوز بهره‌برداری.....
۱۱۵.....	۲-۴-۲-۱ ویژگی‌های قرارداد فرانسیز.....
۱۱۶.....	۳-۴-۲-۱ ویژگی‌های قرارداد سرمایه‌گذاری مشترک.....
۱۱۸.....	۴-۴-۲-۱ ویژگی‌های قرارداد کلید در دست.....
۱۱۹.....	۵-۲-۱ نتیجه حاصله.....
۱۲۰.....	۳-۱ مفهوم و ماهیت قرارداد خاص انتقال فناوری.....
۱۲۱.....	۱-۳-۱ تعریف قرارداد انتقال فناوری.....
۱۲۲.....	۱-۱-۳-۱ در قوانین و مقررات خارجی.....
۱۲۲.....	۱-۱-۳-۱ قانون چین.....
۱۲۴.....	۲-۱-۳-۱ قانون یونان.....
۱۲۶.....	۳-۱-۳-۱ قانون ویتنام.....
۱۲۷.....	۴-۱-۳-۱ کتاب راهنمای منتشره از سوی سازمان جهانی مالکیت فکری (وایپو).....
۱۲۸.....	۵-۱-۳-۱ در نظام حقوقی کامن‌لا.....
۱۲۹.....	۲-۱-۳-۱ در قوانین و مقررات داخلی.....
۱۳۱.....	۳-۳-۱ تعریف پیشنهادی.....
۱۳۲.....	۱-۳-۳-۱ عناصر تعریف پیشنهادی و تحلیل آنها.....
۱۳۴.....	۲-۳-۳-۱ برخی مشخصات کلی قرارداد انتقال فناوری.....

- ۴-۳-۱ تمیز قرارداد انتقال فناوری از برخی عقود معین ۱۳۶
- ۴-۳-۱-۱ قرارداد انتقال فناوری و عقد معاوضه ۱۳۷
- ۴-۳-۱-۲ قرارداد انتقال فناوری و عقد بیع ۱۳۸
- ۴-۳-۱-۲-۱ شمول تعریف عقد بیع ۱۳۸
- ۴-۳-۱-۲ در خصوص تملیکی بودن بیع ۱۴۳
- ۴-۳-۱-۳ در آثار انتقال مالکیت ۱۴۵
- ۴-۳-۱-۴ قرارداد انتقال فناوری و عقد اجاره ۱۴۸
- ۴-۳-۱-۵ ماهیت حقوقی قرارداد انتقال فناوری ۱۵۱

فصل دوم

شرایط تشکیل، اوصاف و ویژگی‌های قرارداد انتقال فناوری

- ۱-۲ شرایط تشکیل قرارداد انتقال فناوری ۱۵۶
- ۱-۲-۱ تراضی در قرارداد انتقال فناوری ۱۵۷
- ۱-۲-۱-۱ لزوم شناخت شخص طرف قرارداد انتقال فناوری ۱۵۸
- ۱-۲-۱-۱-۱-۱ فواید کاربردی شناخت مالک فناوری ۱۵۸
- ۱-۲-۱-۱-۲ تعیین مالک فناوری ۱۶۰
- ۱-۲-۱-۱-۲-۱ در حقوق کشورهای توسعه یافته ۱۶۳
- ۱-۲-۱-۱-۲-۲ در ایران ۱۶۶
- ۱-۲-۱-۱-۲-۳ نتیجه بحث ۱۶۸
- ۱-۲-۱-۲ جایگاه اصل آزادی اراده در قرارداد انتقال فناوری ۱۷۰
- ۱-۲-۱-۲-۱ محدودیت‌های ناشی از قوانین ۱۷۲
- ۱-۲-۱-۲-۱-۱ قانون انتقال فناوری چین ۱۷۵
- ۱-۲-۱-۲-۱-۲ قانون انتقال فناوری ویتنام ۱۷۶
- ۱-۲-۱-۲-۲ محدودیت‌های ناشی از قرارداد ۱۷۶

۱۷۷	۱-۲-۲-۱-۱-۲ محدودیت سرزمینی
۱۷۹	۲-۲-۲-۱-۱-۲ محدودیت نوع بهره‌برداری
۱۸۱	۳-۲-۲-۱-۱-۲ محدودیت تأمین نیازهای بعدی
۱۸۲	۳-۱-۱-۲ بیان اراده و شرایط شکلی و ماهوی آن در قرارداد انتقال فناوری
۱۸۳	۱-۳-۱-۱-۲ ضرورت وجود اراده برای انعقاد قرارداد و نحوه بیان آن
۱۸۹	۱-۱-۳-۱-۱-۲ در حقوق ایران
۱۹۳	۲-۱-۳-۱-۱-۲ در حقوق برخی کشورهای توسعه یافته
۱۹۴	۳-۱-۳-۱-۱-۲ در حقوق برخی کشورهای در حال توسعه
۱۹۶	۱-۱-۳-۱-۱-۲ نتیجه بحث و پیشنهاد
۱۹۶	۴-۱-۱-۲ توافق اراده و عیوب آن در قرارداد انتقال فناوری
۱۹۶	۱-۴-۱-۱-۲ توافق اراده‌ها در قرارداد انتقال فناوری
۱۹۹	۲-۴-۱-۱-۲ عیوب اراده در قرارداد انتقال فناوری
۲۰۲	۲-۱-۲ موضوع قرارداد انتقال فناوری
۲۰۳	۱-۲-۱-۲ ماهیت حقوقی مورد انتقال
۲۰۴	۲-۲-۱-۲ شرایط موضوع قرارداد
۲۰۵	۱-۲-۲-۱-۲ لزوم مالیت داشتن
	۱-۱-۲-۲-۱-۲ انقضای اعتبار فناوری و آثار آن در شرط لزوم مالیت
۲۰۶	داشتن
	۲-۱-۲-۲-۱-۲ عمر قانونی و عمر اقتصادی فناوری و شرط لزوم مالیت
۲۱۰	داشتن
۲۱۱	۳-۱-۲-۲-۱-۲ افشاء اطلاعات فناوری موضوع قرارداد و آثار حقوقی آن
۲۱۳	۴-۱-۲-۲-۱-۲ آثار حقوقی افشاء اطلاعات در رویه قضائی
۲۱۵	۲-۲-۲-۱-۲ لزوم ملک بودن فناوری
۲۱۶	۱-۲-۲-۲-۱-۲ فناوری که در آینده حاصل می‌شود و ملک بودن آن

- ۲-۲-۱-۲-۲-۲ فناوری محتمل الحصول و شرط لزوم ملک بودن ۲۱۷
- ۲-۲-۱-۲-۲-۲ ملاک بیع میوه و فناوری محتمل الحصول ۲۲۰
- ۲-۲-۱-۲-۲-۲ لزوم ملک طلق بودن فناوری ۲۲۳
- ۲-۲-۱-۲-۲-۲ لزوم علم داشتن به فناوری مورد انتقال ۲۲۴
- ۲-۲-۱-۲-۲-۲ لزوم قدرت بر تسلیم فناوری مورد انتقال ۲۲۶
- ۲-۲ اوصاف و ویژگی‌های قرارداد انتقال فناوری ۲۲۷
- ۲-۲-۱ ویژگی قرارداد انتقال فناوری از جهت طرفین ۲۲۸
- ۲-۲-۲ ویژگی قرارداد انتقال فناوری از جهت موضوع ۲۳۰
- ۲-۲-۳ سایر ویژگی‌های قرارداد انتقال فناوری ۲۳۲
- ۲-۲-۱-۳ لزوم قرارداد ۲۳۲
- ۲-۲-۲-۲ عهده یا تعهدی بودن ۲۳۴
- ۲-۲-۳-۲ رضائی یا تشریفاتی بودن ۲۳۵
- ۲-۲-۲-۲ معوض یا مجانی بودن ۲۳۷
- ۲-۲-۳-۲ عقد معین بودن ۲۳۹
- ۲-۲-۳-۲ عقد مختلط بودن ۲۴۶

فصل سوم

آثار قرارداد انتقال فناوری

- ۱-۳ منظور از آثار، دسته‌بندی و منبع تعیین آنها ۲۴۵
- ۱-۱-۳ اثر مستقیم و اصلی قرارداد انتقال فناوری ۲۴۷
- ۲-۱-۳ آثار غیرمستقیم قرارداد انتقال فناوری ۲۴۷
- ۳-۱-۳ سایر آثار قرارداد انتقال فناوری ۲۴۸
- ۴-۱-۳ منابع تعیین محتوای اثر و روش حل اختلاف در نبود یا سکوت این منابع ۲۴۹
- ۲-۳ تعهدات و تکالیف طرفین قرارداد ۲۵۱

۲۵۲	۱-۲-۳ انواع تعهدات موجود در قرارداد
۲۵۳	۱-۲-۳-۱ تعهدات ناشی از اموال فکری (معنوی)
۲۵۴	۱-۲-۳-۲ تعهدات ناشی از اموال فیزیکی
۲۵۴	۱-۲-۳-۳ تعهدات پولی یا پرداختها
۲۵۴	۱-۲-۳-۴ تعهدات به ارائه خدمات
۲۵۵	۱-۲-۳-۵ سایر تعهدات
۲۵۵	۱-۲-۳-۶ دجه بندی تعهدات به اعتبار متعهد
۲۵۶	۲-۲-۳ تعهدات اختصاصی انتقال دهنده
۲۵۷	۲-۲-۳-۱ تعهد به تحقق انتقال
۲۵۹	۲-۲-۳-۲ تضمین عقدی یا وارانتی
۲۶۱	۱-۲-۳-۳ مفهوم وارانسی
۲۶۳	۲-۲-۳-۴ تفاوت وارانسی با تضمین
۲۶۴	۲-۲-۳-۵ شمول و بایدهای وارانسی
۲۶۶	۲-۲-۳-۶ تضمین خاص و شرط ضمنی قرارداد
۲۷۰	۲-۲-۳-۵ تعهد به اعتبار فناوری و آثار نقض آن
۲۷۰	۱-۵-۲-۳-۲ بی اعتباری فناوری و حقوق و مسئولیتهای طرفین قرارداد
	۲-۵-۲-۳-۲ بی اعتباری فناوری و حقوق و مسئولیتهای طرفین قرارداد
۲۷۳	در حقوق ایران
	۳-۵-۲-۳-۲ اجازه استفاده از فناوری موضوع قرارداد پس از اجرای قرارداد
۲۷۴	قرارداد
۲۷۸	۳-۲-۳ تعهد به ارائه اسناد، آموزش و کمکهای فنی
۲۷۹	۱-۳-۲-۳ اسناد
۲۸۰	۲-۳-۲-۳ آموزش
۲۸۲	۲-۳-۲-۳ کمکهای فنی

۲۸۲.....	۴-۲-۳ تعهد به متناسب بودن فناوری با هدف انتقال گیرنده
۲۸۶.....	۵-۲-۳ تعهد به مطلوب‌ترین شرایط
۲۸۶.....	۶-۲-۳ تعهد به مضر نبودن فناوری برای محیط زیست و سلامتی انسانها
۲۸۸.....	۷-۲-۳ ضمانت اجرای تعهدات انتقال دهنده
۲۹۰.....	۳-۲-۳ تعهدات اختصاصی انتقال گیرنده
۲۹۱.....	۱-۳-۲ تعهد به پرداخت عوض یا بهای قرارداد
۲۹۱.....	۱-۳-۱ انواع روشهای پرداخت و ظرفتهای آن
۲۹۳.....	۲-۱-۳ مناسبترین شیوه پرداخت در حقوق ایران
۲۹۴.....	۱-۳-۲ روش پرداخت حق‌الامتياز جاری و غری شدن معامله
۲۹۶.....	۳-۱-۳ برخی نکات درباره پرداخت در قرارداد انتقال فناوری
۲۹۸.....	۴-۲-۳ تعهدات طرفینی
۲۹۸.....	۱-۴-۲ محرمانگی
۳۰۰.....	۲-۴-۳ تعهد به رعایت محدوده سرزمینی و نوع استفاده از فناوری
۳۰۳.....	۳-۴-۳ اصلاحات، بهبودها و اختراعات بعدی
۳۰۵.....	۵-۲-۳ تعهدات طرفینی لزوماً مشترک
۳۰۵.....	۱-۵-۲ تعهد در برابر ادعاها یا نقض، توسط اشخاص ثالث
۳۰۸.....	۱-۵-۲ حقوق و تکالیف طرفین در برابر ادعاها یا نقض توسط ثالث
۳۰۸.....	۱-۱-۵-۲ امتناع انتقال دهنده از دفاع در برابر نقض و حقوق انتقال
۳۱۱.....	گیرنده
۳۱۲.....	۲-۱-۵-۲ حقوق ذی‌نفعان در فناوری برای اقامه دعوی علیه ناقض
۳۱۳.....	۲-۵-۲ تکالیف مالیاتی
۳۱۵.....	نتیجه‌گیری و پیشنهاد
۳۲۳.....	فهرست منابع و مآخذ
۳۳۷.....	ضمیمه (نمونه قرارداد)

مقدمه

در حال حاضر در تجارت، به طور کلی سه چیز مورد معامله و داد و ستد قرار می‌گیرد. کالا، خدمات و محصولات فکری. محصولات فکری یا اموال غیرملموس از یک نگاه، ایده‌ها و تفکراتی هستند که ضمن این‌که عینیت مادی ندارند، اما دارای ارزش بازاری^۱ یا تجاری می‌باشند و از نگاهی دیگر، منحصر به آن دسته از اموالی هستند که علاوه بر غیرملموس بودن و ارزش تجاری داشتن، عمدتاً بواسطه ثبت توسط مالک یا دارنده آن اموال و یا بدلیل محرمانه نگه داشتن آنها، به تناسب، تحت حمایت قانون نیز قرار می‌گیرند. خواص و ویژگی‌های محصولات فکری مثل قابلیت تکثیر داشتن (امکان استیلای بیش از یک نفر به طور مفروز و همزمان بر این اموال) که عمدتاً ناشی از ناملموس و علی‌الظاهر اعتباری بودن آنهاست^۲، اقتضا دارد تجارت این محصولات با هدف حفظ اصل حق مالکیت برای مالک و دستیابی به اهدافی دیگر، در قالب‌های مرسوم تجارت کالا و خدمات، یا اساساً مقدور نباشد و یا صرفه اقتصادی نداشته باشد. لذا روش تجارت محصولات فکری با روشهای مرسوم و معمول تجارت کالا و خدمات تا حدود زیادی متفاوت شده و برخلاف آن‌چه که از طریق قراردادهای مرسوم مثل بیع، معامله می‌شود، معاملات این محصولات عمدتاً از طریق قراردادهای مخصوص صورت می‌پذیرد.^۳ به علاوه، این قراردادهای مخصوص،

1- Market Value.

۲- ویژگی تکثیرپذیری، خود دلیل بر اعتباری بودن اموال فکری است. چه، گفته شده: «راه بازشناسی امور اعتباری از امور حقیقی در فلسفه، قاعده‌ای است که شیخ اشراق ابداع کرده و آن عبارت است از این‌که: «کل ما یلزم من تحققه تکرره فهو اعتباری» مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، ج ۹، ص ۳۶۲، به نقل از حکمت‌نیا، محمود، مبانی مالکیت فکری، ص ۱۱۴، چاپ دوم، نشر سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۷.

۳- هر چند ممکن است در مواردی اموال فکری از طریق اجاره و بیع هم مورد معامله واقع شود. کما این‌که در ماده ۱۱ موافقت‌نامه تریپس (موافقت‌نامه جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری) اجاره نسخه‌های اصلی یا کپی‌های برنامه‌های رایانه‌ای و آثار سینمایی، مورد حکم قرار گرفته است. و-

متناسب با نوع محصول فکری و این که از محصولات تابع شاخه مالکیت صنعتی باشد یا شاخه مالکیت ادبی و هنری و یا در ذیل مصادیق اسرار تجاری قرار گرفته باشند از لحاظ ماهیت و آثار و نوع شروط و تعهدات هم متفاوت و مختلف می باشند. در این میان آنچه که محور اصلی مباحث این کتاب قرار گرفته، قراردادی است برای تجارت نوع ویژه‌ای از محصولات فکری زیر شاخه مالکیت صنعتی به نام «تکنولوژی» یا «فناوری». تأثیر فناوری در اوضاع اقتصادی و اجتماعی کشورها تا جایی است که در عصر کنونی بخش اعظم رشد اقتصادی و اجتماعی یک کشور در گرو رشد و توسعه فناوری در آن کشور است. آن گونه که تقریباً با لحاظ همین ملاک، کشورهای جهان عمدتاً به دو بخش کشورهای توسعه یافته و کشورهای در حال توسعه، تقسیم شده‌اند. کشورهای توسعه یافته در راستای ارتقاء رشد اقتصادی، حفظ بازار و تأمین نیازهای مادی خود و همچنین عقب نماندن از رقبای سرسخت، با سرعت فوق‌العاده به طور مستدام در پی دستیابی به فناوری‌های جدید و ارتقاء فناوری‌های موجود و تسخیر بازار برای فروش فناوری‌های خود به کشورهای در حال توسعه هستند. از جهت دیگر کشورهای در حال توسعه هم با هدف ارتقاء وضعیت موجود اقتصادی و تأمین نیازهای اجتماعی خود همواره در تلاش برای دستیابی و یا تحصیل فناوری‌هایی هستند که برای کشورهای توسعه یافته محقق شده است. در این میدان وسیع کار و تلاش که با محوریت اهداف اقتصادی و تجاری، شکل گرفته، موضوع انتقال فناوری به معنی زنجیره‌ای منظم از فعالیتهای هدفمند در راستای به کارگیری مجموعه عناصری که منجر به انتقال فناوری از کشوری به کشوری دیگر می‌شود، تبدیل به موضوعی با اهمیت فراوان شده است. تا جایی که فناوری به مفهوم دانش و

→ در موارد متعدد در کنار بیان عناوین قراردادهای مخصوص معاملات اموال فکری، خرید و فروش (بیع) این اموال هم مطرح شده است. برای نمونه، رک، به مقررات آنکتاد (UNCTAD) بخش مربوط به پیش‌نویس قانون انتقال فناوری (ToT Code Draft) نسخه مربوط به سال ۱۹۸۵ (International Code of Conduct on the Transfer of Technology) بند ۱،۱ از فصل اول.

توان انحصاری چگونه تولید کردن یک محصول صنعتی یا دانش و توان انحصاری ارتقاء محصول در حال تولید و همچنین به عنوان یک دارائی غیر ملموس (فکری) در حال حاضر یکی از گرانبهاترین و پر رونق‌ترین اموالی^۱ است که موضوع معاملات و قراردادهای مهم تجاری، به ویژه در سطح بین‌الملل، واقع می‌شود. لذا از سونی نیاز کشورهای در حال توسعه به فناوری‌های جدید، سوداگری و سودطلبی مولدان فناوری و بسیاری از عوامل دیگر مثل تنوع فراوان و گستردگی حوزه‌هایی که ایجاد فناوری در آنها متصور است، موجب شده، رونق این نوع معاملات، رشدی تصاعدی و روزافزون داشته باشد. از سوی دیگر ماهیت فناوری، نوع هدف و منظور از بدست آوردن فناوری و همچنین نوع توافق دارنده فناوری با دیگری برای چگونگی استفاده از فناوری موضوع معامله و مواردی از این دست، باعث ورود قراردادهایی متنوع و جدید با قابلیت‌های ویژه و متمایز از قراردادهای سنتی و مرسوم به عرصه تجارت بین‌الملل و به تبع، تجارت داخلی گردیده است. مضافاً بر این که در همین راستا از حدود دهه ۱۹۶۰ میلادی نیز برای کشورهای در حال توسعه، دغدغه‌ای مهم راجع به موانع انتقال و اشاعه فناوری، مطابق با اهداف مورد نظر از انتقال فناوری بوجود آمد و باعث شد این کشورها با حمایت برخی نهادهای بین‌المللی به تدوین مقررات تأثیرگذار در انتقال فناوری به روش قراردادی مثل کد انتقال فناوری^۲ و موافقت‌نامه تریپس^۳ (مواد ۷، ۸ و ۴۰) مبادرت نمایند.

۱- در تبیین نقش و ارزش اقتصادی فناوری، در ماده ۴۳ از فصل چهارم قانون برنامه چهارم اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور مصوب ۸۳/۷/۱۱ آمده است: «دولت موظف است نظر به اهمیت نقش دانش و فناوری و مهارت، به عنوان اصلی‌ترین عوامل ایجاد ارزش افزوده در اقتصاد نوین، اقدامهای زیر را به عمل آورد...».

2- *International Code of Conduct on the Transfer of Technology (UNCTAD)*.

۳- موافقت‌نامه جنبه‌های تجاری حقوق مالکیت فکری یا *Agreement on Trade Related Aspects of*

Intellectual Property Rights, (TRIPs Agreement), 1994

اگرچه همواره، انتقال فناوری از کشورهای توسعه یافته به کشورهای در حال توسعه، از جهات مختلف، با موانع و محدودیت‌ها و مشکلات فراوانی مواجه بوده و هست ولی در خصوص دغدغه مورد اشاره، تحقیقاً در حوزه حقوق و مسائل مربوط به انتقال قراردادی فناوری، عمده مشکلات، ناشی از نوع و محتوای قراردادهایی است که علی‌الاصول یا متناسب با امر تحقق انتقال فناوری از منظر حقوقی و به مفهومی که در متن کتاب، تشریح خواهد شد نیستند و یا اساساً قابلیت‌های لازم را برای این منظور ندارند. از همین رو، در حوزه انتقال فناوری به روش قراردادی، پرسشهای فراوانی قابل طرح و نیازمند بررسی هستند. از جمله این‌که؛ ماهیت فناوری و مفهوم حقوقی انتقال آن چیست؟ ویژگی‌ها، قابلیت‌ها و نقاط ضعف این قراردادها کدامند؟ آیا هر یک از قراردادهای مطرح در حوزه انتقال فناوری، قرارداد مناسب و مطلوب و مختص برای انتقال و یا تحصیل فناوری می‌باشند؟ اگر این قراردادها، قراردادهای مناسب و مطلوبند، آیا مطلوبیت و تناسب تمام آنها به یک اندازه است یا از این جهت قابل درجه‌بندی و اولویت‌بندی هستند؟ آیا انتقال و به تعبیری تحصیل و جذب فناوری^۱، جزء اهداف اصلی یا در اقتضاء ذات این قراردادها هست یا خیر؟ و مهمتر از همه آیا به لحاظ اهمیت و پیچیدگی‌های خاص انتقال فناوری و از طرفی به دلیل تنوع و غیراختصاصی بودن قراردادهای با قابلیت انتقال فناوری، ضرورت ندارد و مطلوب‌تر نیست که قراردادی اختصاصی برای این مهم وجود داشته باشد؟ اگر ضرورت وجود قرارداد اختصاصی احراز گردد، مطابق با اصول و قواعد حقوقی، ماهیت، شرایط و آثار چنین قراردادی چگونه خواهد بود؟ و...

در این کتاب به تمامی این پرسشها و صدها پرسش و مسئله دیگر مربوط به حوزه انتقال فناوری و همچنین مباحث جانبی آنها - در راستای تبیین ماهیت حقوقی، شرایط و آثار قرارداد خاص انتقال فناوری - بر مبنای اصول و قواعد حقوقی و با لحاظ قوانین

۱- تعبیری که عیناً به دلیل وجود همان دغدغه‌ای که اشاره شد، ذیل بند ب ماده ۴۶ قانون برنامه چهارم اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور به کار برده شده است (انتقال و جذب فناوری).

و مقررات داخلی و خارجی و عرف تجارت بین‌الملل، پرداخته و پاسخ داده می‌شود. به‌علاوه، در همین راستا دستیابی به اهداف زیر هم مدنظر بوده که امید است محقق شده باشد.

اولاً، تهیه مستندی علمی با ارائه راهبردهای عملی جهت فراهم کردن زمینه‌های تنظیم مناسب‌ترین قرارداد برای انتقال فناوری براساس تأمین منافع طرفین، به ویژه انتقال گیرنده. ثانیاً، در دسترس قرار دادن مرجع و منبعی حقوقی برای مساعدت و راهنمایی مشاورین حقوقی و مهیران مذاکره کننده در هنگام مذاکرات قراردادی تا آنان بتوانند با به کار گرفتن راه کارهای این مرجع، در خصوص انتقال فناوری، مطلوب‌ترین امتیازات قراردادی را تحصیل و از این طریق، جذب فناوری یا استیلائی انتقال گیرنده بر فناوری را تسهیل نمایند.

ثالثاً، تدارک مرجع و مأخذی برای قانونگذار در هنگام تدوین قوانین مربوطه^۱، برای قضات و داوران جهت تسریع در رسیدگی و تسهیل در حل اختلافات ناشی از این نوع قراردادها، برای وکلا در دفاع از دعاوی مرتبط و برای دانشجویان و محققین دانشگاهی جهت استفاده در تحقیقات علمی. خلاصه این که از نظر کاربردی، مرجع یا منبعی علمی باشد برای استفاده در مذاکرات قراردادی، تنظیم قراردادها، تدوین قانون، انجام تحقیقات دانشگاهی و استفاده در امر قضاوت و دفاع در دعاوی ناشی از قرارداد انتقال فناوری.

لازم به ذکر است، با لحاظ وضعیت موجود کشورمان از جهت قانونگذاری در حوزه انتقال فناوری، این کتاب براساس آنچه که باید باشد و نه آنچه که هست اما با بضاعت بسیار اندک علمی، به نگارش در آمده است. بنابراین، باید به آن در حد

۱- خصوصاً که در مقررات و متون تنظیم شده از سوی مجامع بین‌المللی در راستای کمک به کشورهای در حال توسعه و به منظور توفیق بیشتر آنها در تحصیل فناوری به صراحت بر لزوم تغییر در قوانین، مقررات و اصول و قواعد ملی راجع به معاملات مرتبط با انتقال فناوری، تأکید شده است. برای نمونه، رک، به [T.O.T COD OF CONDUCT, UNCTAD, [1985 VERSION]]، پیشین، بند ۳،۱ از فصل سوم که به مقررات ملی مربوط به انتقال فناوری اختصاص داده شده است.

برداشتن یک گام جدید در این حوزه نگاه شود و به عنوان یک نقطه شروع برای فلمروی وسیع که دارای مباحثی عمیق و کاملاً تکنیکی می‌باشد تلقی گردد. هر چند برداشتن چنین گامی، کاری ساده هم نبوده و نیست و در واقع چون گامی است بر زمین بکر و لغزنده با سختی‌ها و مشقات خاص خود همراه بوده است. زیرا بنا بر فرمایش استاد استادان، جناب آقای دکتر ناصر کاتوزیان «گام نهادن بر جای پای دیگران بی‌گمان ساده‌تر از پای گذاردن بر زمینی بکر و لغزنده است»^۱. از این رو اگرچه تلاش شده تا آنچه مطرح و ارائه می‌گردد از کمترین ایراد و اشکال و نقص و عیب، برخوردار باشد اما مسلماً این گونه نشده است. لذا علاوه بر پوزش پیشاپیش از نواقص و معایب موجود، از محضر خوانندگان عزیز و گرامی، استدعا دارم از نقد مطالب و ذکر معایب، پرهیز نکنند و نگارنده را از این هدیه باارزش خود محروم نگردانند.

محمد احسنی‌فروز

ahsani_mohamad@yahoo.com